

Көріп отырғаныңыздай, пандемия елдегі сандық алшақтықты ашты. Оқушылардың цифрлық технологияларға қол жеткізу проблемасы пандемияға дейін орта білімге қол жеткізуде қиындықтарға тап болған ерекше қажеттіліктері бар балаларды, балалар үйлерінің балаларын қозғауы мүмкін.

Үй тапсырмасы ғана емес, сонымен қатар сынып тапсырмалары да қашықтан жасалуы керек, ал мұғаліммен бақылау іс жүзінде мүмкін болмады, өйткені оқушылармен нақты байланыс болмады. Бұл қазіргі студенттер деңгейінің білім сапасына айтарлықтай әсер етуі мүмкін, егер бағалар оқу материалын игерудің сенімді көрінісі болмауы мүмкін.

Осылайша, қашықтан оқыту саласында қашықтан білім беру сапасын арттыру үшін шешілуі қажет бірқатар өзекті мәселелер бар деп қорытынды жасауға болады. Осы мәселелерді шешудің негізгі бағыттары: мұғалімдер мен студенттер үшін адаптивті қашықтан білім беру ортасын құру. Бейімделу процесінде мұғалімдер оқыту мүмкіндігінің негіздерін, ал студенттер оқу мүмкіндігінің негіздерін білуі керек. Келесі бағыт-білім беру мекемелерін ақпараттық-коммуникациялық технологияларды интеграциялау үшін даярлау. Қашықтан білім берудің бірыңғай стандартын құру: электрондық оқулықтар, әдістемелік ұсынымдар, Оқу құралдары, сондай-ақ әртүрлі кешендер мен бағдарламалар.

Бұл мәселелерді шешуге қашықтан педагогика саласындағы инновациялар мен инновациялар айтарлықтай үлес қосады. Ол үшін педагогикада ақпараттық технологияларды қолдану саласында жаңа зерттеулер жүргізу, ақпараттық технологиялардың жалпы педагогикаға, сондай-ақ оқытушылар мен оқушыларға әсерін зерделеу қажет.

Әдебиеттер тізімі

1. **Сейтбатталова А.С., Маусымбаев С.С.** Построение системы дистанционного обучения педагогического вуза как фактор интеграции Республики Казахстан в мировое образовательное пространство // Вестн. КарГУ. – Сер. Педагогика. – № 3(47)/2007. – С. 79–87.
2. **Казахстан; Комсомольская Правда;** <https://www.kp.kz/online/news/3653653/>
3. <https://kazpravda.kz/news/obshchestvo/obrazovatel'naya-sistema-e-learning-za-371-milliard-tg-ne-bila-prinyata-v-ekspluatatsiu-mazhilismen>
4. **Егоров В.В., Жилбаев Ж.О.** Проблемы дистанционного обучения в условиях непрерывного образования // Педагогические проблемы информационно-технологической подготовки специалистов высшей школы: Сб. науч. тр. – Караганды: Изд-во КарГУ, 2004. – С. 3–7.

ӨОЖ 373.3

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ МЕТАПӘНДІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Адильшинова З. У. – педагогика ғылымдарының кандидаты, педагогика, психология және бастауыш білім кафедрасының оқытушысы, доцент, Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті.

Абдигалиева М. Б. – 7М01301-«Бастауышта оқыту педагогикасы мен әдістемесі» бойынша магистратурада білім алушы, Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті.

Аталмыш мақалада бастауыш сынып оқушыларының метапәндік құзыреттіліктерін қалыптастыру проблемасы қарастырылған.

Түйінді сөздер: метапәндік құзыреттілік, оқушы, әмбебап оқу әрекеті.

Метапәндік құзыреттіліктер білім алушылар игеруі тиіс оқытудың негізгі нәтижелері тізіміне енгізілген. Метапәндік құзыреттілік түйінді және әмбебап оқу әрекетін жүзеге асыруда бағыттаушы болып табылады. Оқушылардың әмбебап оқу әрекетін жүзеге асыру қабілеті мен оған дайындығы бастауыш мектептегі оқу-тәрбие үдерісінің тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді. Бастауыш сынып мұғалімінің негізгі міндеттерінің бірі – әр сабақта және сыныптан тыс іс-шараларда оқушылардың метапәндік құзыреттілігін қалыптастыру. Бастауыш сынып оқушысы әмбебап оқу әрекетін қолдана отырып, алынған ақпаратқа бағдарлануды, оны толықтыруды және алға жылжуды үйренеді. Метапәндік қатынас оқушының тұтас тұлғасын қалыптастыруға, сондай-ақ білім берудің барлық деңгейлерінің сабақтастығын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді [1].

Метапәндік құзыреттілікті қалыптастыру оның тұлғалық өсуіне жағдай жасай отырып, әрбір оқушыны әрекеттің сан алуан түрлеріне тартуды қарастырады.

Бастауыш сынып оқушыларында төмендегі біліктерді қалыптастыру маңызды: талдамалық біліктер; оқу-ақпараттық біліктер; түрлі дереккөздерден ақпарат алу білігі; жоспар құра білу білігі; берілген тақырып бойынша материал іріктей білу білігі; жазбаша тезистер құра білу білігі; дәйексөздер таңдап алу білігі; кесте, сызба, графиктер құра алу білігі.

Коммуникативті-тілдік метапәндік біліктер: ауызша байланыстырып сөйлей алу білігі; орфоэпиялық және грамматикалық нормаларды сақтай білу білігі; ойдың интонациялы-мағыналық бөлігін бөле білу білігі; эмоционалдық паузаларды сақтай білу білігі; хабарламалар мен баяндамаларда сөйлеудің белгілі бір стилін сақтай білу білігі; көрнекіліктің түрлі құралдарын қолдана алу білігі; өз пікірін білдіре алу және оны дәлелдей алу білігі; ғылыми-зерттеу жұмыстарын безендіре білу білігі; мәтіннің мазмұнын айтып бере білу білігі (толық, ішінара, қысқа); пікірталас жүргізе білу білігі [2].

Аталмыш білім беру нәтижесіне қол жеткізу үшін оқушылардың топтық жұмысы мен тірек сызбаларды құруға ерекше көңіл бөлген жөн.

Бұл әдістеме жаңа емес, бірақ дәл осы тірек сызбалар ақпараттың үлкен көлемін кодтауға, талқылау үшін логикалық тізбектер құруға, яғни білім берудің қазіргі, ақпараттық кеңістігінде әрекеттің жаңа тәсілдерін игеруге мүмкіндік береді.

Біз тірек сызбаларды ереже бойынша (мысалдарды талдау), сондай-ақ бүкіл тақырыптық блок бойынша да (оқушылардың дайын жұмыстары) құрастырдық.

Өз бетінше ізденіс-зерттеу ұйымдастыра отырып, оқушы өзі үшін оқылған нәрсені жаңадан ашады. Мәтінді талдау кезінде түсіндірмелі оқу, әңгімелесу тәсілдері қолданылды.

Тірек сызбаларды құрастыру ғана емес, сонымен бірге оларды таныстыру да маңызды.

Бұл жұмысты оқушылармен бірге талдау қажет. Бағалаудың түйінді критерийлері ретінде қарастырылады:

1) жауаптың толықтығы және дұрыстығы; 2) оқып үйренгеннің саналылығы, түсіну деңгейі; 3) жауаптың тілдік безендірілуі [1].

Тәжірибе бұл әдістемені қолдану белгілі бір нәтиже беретінін көрсетті. Біріншіден, сабақта оқып-үйренетін материалдың көлемі біршама артады, өз бетінше жұмыс дағдысы қалыптасады, оқушылар пән бойынша неғұрлым берік білім көрсетеді.

Екіншіден, бұл технологияны пайдалану оқушылардың шығармашылық әлеуетін арттыруға, олардың тілін, ойлауын, шешендік өнерін дамытуға ықпал етеді.

Әрбір оқушы метапәндік құзыреттіліктерді қалыптастыру барысында төмендегі жолдардан өтеді: 1) бастапқыда түрлі оқу пәндерін оқып үйрену барысында оқушыда әмбебап оқу әрекетін орындаудың алғашқы тәжірибесі және оны өз бетінше орындауға мотивация қалыптасады; 2) алынған тәжірибеге сүйене отырып, оқушы осы әмбебап оқу әрекетін орындаудың жалпы тәсілі жайлы білімдерді меңгереді; 3) одан соң әмбебап оқу әрекеті түрлі оқу пәндерінің мазмұнын оқыту тәжірибесіне ендіріледі, өзіндік бақылау, қажет болған жағдайда оны орындауды түзету, қарастырылады; 4) соңында осы әмбебап оқу әрекетінің қалыптасқандық деңгейін бақылау және оны білім беру тәжірибесінде жүйелі қолдану ұйымдастырылады.

Бастауыш сынып оқушыларының негізгі қабілеттерінің даму деңгейін: ойлау, түсіну, қарым-қатынас, рефлексия, іс-әрекетті метапәндік оқытудың нәтижесі ретінде қарастырған әлдеқайда ыңғайлы және дұрысырақ. Бұл білім беру нәтижесі әмбебап болып табылады және кез-келген білім беру жүйесінде оқыту нәтижелерін салыстыруға мүмкіндік береді. Сондықтан оқушыларда метапәндік құзіреттілік негізінде келесі даңдыларды қалыптастыру өте маңызды:

- аналитикалық дағдылар;
- білім беру және ақпараттық дағдылар;
- әр түрлі ақпарат көздерінен ақпарат алу мүмкіндігі;
- жоспар құруды үйрену;
- берілген тақырып бойынша материалды таңдау мүмкіндігі;
- жазбаша рефераттар құра білу;
- дәйексөздерді таңдау мүмкіндігі;
- кестелер, диаграммалар, графиктер салу мүмкіндігі.

Байланыс және сөйлеу метапәндік дағдылары:

- байланысты ауызша мәлімдеме құру мүмкіндігі;
- орфографиялық және грамматикалық нормаларды сақтау мүмкіндігі;
- тұжырымның интонациялық маңызды бөліктерін бөлектеу мүмкіндігі;
- эмоционалды кідірістерді және айтылу қарама-қайшылығын сақтау мүмкіндігі;
- хабарламалар мен есептерде сөйлеудің белгілі бір стилін сақтау мүмкіндігі;
- көрнекіліктің әр түрлі құралдарын қолдану мүмкіндігі;
- өз пікіріңізді білдіру және оны дәлелдеу мүмкіндігі;
- зерттеу жұмыстарын рәсімдеу мүмкіндігі;
- мәтінді қайта айту мүмкіндігі (егжей-тегжейлі, таңдамалы, қысқаша);
- пікірталас жүргізу мүмкіндігі.

Осы білім беру нәтижесіне жету үшін мен оқушылардың жұмысына және тірек сызбаларын құрастыруға ерекше назар аударылады. Техника жаңа емес, бірақ бұл ақпаратты кең көлемде кодтауға, пайымдау үшін логикалық тізбектер құруға ыңғайлы.

Метапәндік құзіреттілікті қалыптастыру мақсатында анықтамалық сызбаларды ережеге сәйкес құру (мысалдарды талдау) және бүкіл тақырыптық блок бойынша (оқушылардың дайын жұмыстары)

жұмыс жасау қажет. Тәуелсіз ізденіс-зерттеу жұмысын ұйымдастыру арқылы оқушы оқығанын ашады. Мәтінді талдау кезінде келесі техникалар қолданылады: түсініктеме беру, әңгімелесу. Ең бастысы – балаларды пассивті тыңдаушы болмауы үшін ынталандыру. Кәдімгі түсініктеме барысында белгілі бір схема құрылады, ол мәтіндегі басты нәрсені көруге, алған білімдерін жүйелеуге, оны дәйекті түрде көрсетуге көмектеседі. Логикалық схема пайдалы, өйткені ол мәтіннің мағынасының тілдік ерекшеліктермен байланысын байқауға көмектеседі.

Тек анықтамалық диаграммаларды құрудың ғана емес, сонымен бірге олардың презентациясының да маңызы зор. Оқушылармен бірге бұл жұмысты талқылау керек, онда негізгі бағалау критерийлері:

- жауаптың толықтығы мен дұрыстығы;
- зерттелгенді түсіну, түсіну дәрежесі;
- жауаптың тілдік безендірілуі [3].

Бірлескен пікірталас рефлексиялық қызмет пен бағалаудың негізінде жатыр. Тәжірибе көрсеткендей, инновациялық технологияларды қолдану белгілі нәтиже беретіні сөзсіз. Сабақта оқылатын материалдың көлемі едәуір артады, өз бетімен жұмыс жасау дағдылары қалыптасады, оқушылар тақырып бойынша мықты білімдерін көрсетеді.

Оқытудың инновациялық әдістерін қолданудың тұжырымдамасы мен жаңалығы олардың оқудың тыңдау, игеру, қайталау рөлі белсенді оқумен ауыстырылатындығына баса назар аударуға болады.

Кесте 1. Инновациялық технологияларды қолдана отырып метапәндік құзыреттілікті қалыптастыру бойынша көзқарастардың салыстырмалы сипаттамасы

Авторлар	Метапәндік құзыреттілікті қалыптастыру құралы
А.А. Антонов, А.А. Дроздов, Н.Е. Кузменко	Оқу пәндерін жалпы ғылыми тұжырымдамалар деңгейінде интеграциялауға ықпал ететін метапәндерді енгізу.
Н.М. Мейрамов	Білім беру жүйесіне қайта құрылған оқу материалын интеграциялаудың ойлау-белсенділік түрі болатын метапәндерді енгізу. Ашық критериялы бағалау жүйесі. Білім беру мақсатына жету - шешуші құзыреттілікті қалыптастыру үдерісін түзету тәсілі ретінде формативті бағалау мен өзін-өзі бағалаудың (рефлексияның) маңыздылығына тоқталу.
Н.Л. Галеева	Оқу процесінің негізгі қатысушыларының барлық ресурстарын жұмылдыруды көздейтін ресурстық тәсілдеме негізінде метапәндік нәтижелері қалыптасады. Ең алдымен мұғалімнің басқару құзыреттілігі және оның оқушылардың мотивациялық сферасына әсері қатысады.

Осылайша, заманауи зерттеушілер метапәндік құзыреттілік нәтижелеріне қол жеткізу құралдарының жоғары өзгергіштігін атап өтеді. Жұмыс авторларының пікірінше, метапәндік құзыреттілікті қолдану әдістемесін әзірлеу жалпыға бірдей білім беру іс-әрекеттерін қалыптастырудың кілті болып табылады және білім сапасына автоматты түрде әсер ететін мұғалімдердің өзара әрекеттесуінің жақсы деңгейін қамтамасыз етеді. Сонымен, авторлар қызметінің мақсаты пәнаралық байланыстарды жүзеге асырудың қолданыстағы әдістерін жаңарту болып табылады. Бұл инновациялық технологияларды қолдана отырып, метапәндік құзыреттілікті күшейту қажеттілігін көрсетті.

Әдебиеттер тізімі

1. **Пляскина С. А.** Формирование метапредметных компетенций у младших школьников // Молодой ученый. – 2016. – № 28. – С. 937–939.
2. **Болтаева Г. С.** Возможности реализации метапредметного подхода в начальной школе // Молодой ученый. – 2013. – № 12. – С. 406–409.
3. **Галеева Н.Л.** Анализ ресурсов школьной образовательной среды, обеспечивающих становление и развитие личностных образовательных результатов // Интер наука. – 2013. – 96 б.